

अथ

Nishaka Adhyayan
Jyotisham.

116/15 (A)

निषेकादियाम

ज्योतिषम्

X

+

X

116
15

15
15
21

116
15 (A)

निषेकः
॥९॥

श्रीगणेशायनमः ॥ नमस्कृत्यगुरोः श्रीमत्पादपद्मं शुभप्रदम् ॥ निषेकाध्यायविरतिर्दुतवोधापलिरव्य
ते ॥१॥ यवनमते विसंवादि सर्वेष्वेवः कृतं व्याख्यं ॥ तमचलो क्यतान्तिरसनामग्रंथाः जनेन सुगमप
देरादित एव व्याख्यानमारभते ॥ विज्ञायते इति ॥ १ ॥ ज्ञानिभिः परप्रणीतवेला तोलनसाधनपदैः अत्र
जगति पुंसो जनानां जन्मतः शुभाशुभफलं वेत्ति विलम्बादेव ज्ञायते ततस्माद्विलम्बशुद्धेः आवश्यक
त्वात् सत्यादिभिराचार्यै रनुक्तवाच्ये इहास्मिन् ग्रंथे ताजकनायकैस्ताजकप्रवर्तकैः स्वत्तरवृत्तरोम
कादिभिरुक्तं कथ्यते ॥ किंतु ॥ निषेककालात्तस्य जन्मकालस्य शुद्धिः प्रोध्यते ॥ अत्रायं निश्चयः
यथा अमांते स्वर्यचंदावे कुराशौ समकलौ भवतः तद्वदत्रापि समयशुद्धौ सत्यां जन्मलग्ननिषेक
चंद्रौ निषेकलग्नजन्मचंदावे कुराशौ समकलौ भवतः ॥ ननु निषेककालीनस्फुटचंद्राधिष्ठितलग्ने
व जन्मभवतीति त्रिकिं प्रमाणमित्याशंका निरासार्थं ग्रंथांतरोक्तपद्यमपि विव्रीयते ॥ यथाह
विश्वनाथः ॥ १ ॥ जन्मलग्नकलापिंडं खखनागे विभाजितम् ॥ नक्षत्राद्यं भवेद्भुक्तं निषेकसमय
स्य तत् ॥ १ ॥ तद्भुक्तघटी प्रांते यल्लग्नं जन्मचन्द्रकः ॥ १ ॥ जन्मलग्नकलापिंडं खखनागे ॥
विभाजितं स त्रयल्लब्धं तन्क्षत्रं भवति ॥ शेषं षष्टिपुंसां तैर्भक्तं लब्धं वर्तमानं निषेकनक्षत्रस्य
घटिका भवति ॥ तासां संज्ञिते तन्क्षत्रसंबन्धि तिलग्रे निषेके जन्मसमये चंद्रो भवतीति ॥

॥९॥

निषे.

अतएवलग्नचन्द्रमसोर्जन्मकालीनस्थितिर्वशातो गर्भस्थितिदिनाद्यानयनमाह लग्नं शकेच्छेद
ति २ यदा लग्नचन्द्रो एकं शके स्थितोस्तः तदा गर्भे गुणतारकाणि २७३ दिनानिवालो निवसतीति
शेषः यदा तु सप्तमभांशतुल्यश्चन्द्रस्तदा गर्भे पुनत्राणि २५८ दिनानिमातृकुक्षौ निवसति अ
ष्टमनवमभांशतुल्यो यदा चन्द्रस्तदा शीत्यधिकशतद्वय २८८ दिवसपर्यन्तं बालस्य मात
र्गर्भे निवासोत्तातव्यः ततो मूनाधिक्ये संस्कारमाह ॥ विनोक्तयोगैरिति ॥ ३ ॥ अत्र लग्नभो
ग्यांशादाश्च सप्तमभावभुक्तं शपर्व्यन्तं भुवस्तल इति संज्ञा सप्तमभावभोग्यांशादारभ्य
लग्नभुक्तं शपर्व्यन्तं खोर्द्धे इति संज्ञा विनोक्तयोगैरुक्त्या न्यभागजे चंद्रे भुवस्तलस्थे चंद्रे
लग्नं विशोध्य राशिं त्रिंशदुत्तितमं शक्युतं कृत्वा द्वादशभिर्भक्तं लब्धं फलं दिवसाः शेषं चतु
विंशतिगुणितं तद्द्वादशभक्तं लब्धं होरादिकं खोर्द्धे चंद्रे सप्तमभावं विशोध्य पूर्ववत् सर्वक
र्तव्यं द्विष्टं तत इति ४ ततस्तदनंतरं यत्पूर्वोक्तप्रकारेण उपेतं प्राप्तं दिनादिकं फलं तत्पूर्
वस्थानद्वये निधाय एकत्र सर्वस्य होरां विधाय तस्मान्निधिभागलब्धं पंचदशं १५ शौर्यलब्धं
तत्पूर्वोक्तपथकृत्वा पिता त्रविशोध्य त्वत्वा त एव विष्णुयः शुद्धाः सहोरा होरा सहिता घस्याः

तत्तहोरादिकं भवति ॥

दिवसाः ध्रुवयोगयोग्याः जाताइतिशेषः रामाद्रिपक्षेति ५ तत्तुल्यमध्यइति ६ ननुत्रध्रु
 वदयंकस्मिन्योगः कर्तव्यइत्यपेक्षायामाह इहभूतलस्येचन्द्रेरामाद्रिपक्षेः २७३ सहयोग
 त् खोर्द्धेचगजेषुदोर्भिः २५८ सहयोगात् अनुपातशुद्धोगर्भास्थिसहर्गणोभवतीतिशेषः
 कथंभूतेखोर्द्धेपूर्वयोगेपूर्वस्मिन्पृथक्स्थापितेहोराभागेभूतलस्ये
 चन्द्रेलग्नचंद्रांतरतोलव्यदिनादिकंद्विष्टं कृत्वा एकत्रहोराः कृत्वाताभ्यः पंचदशमिलेव्यं
 पृथक्स्थेशोधयेत् खोर्द्धेस्येचंद्रेतु पृथक्स्थेलव्यंयोजयेत् एवंगर्भास्थिसहर्गणसंपाद्य
 तस्मान्निषेकाहर्गणानयनपुरःसरं असकृत्कर्माणां जन्मलग्ननिषेकलग्नयोः शोधनेव
 त्ति स्फुटद्युहोरेतिसाधयेन स्फुटद्युहोरासहितैः संयुक्तैः पूर्वोक्तोपलक्षितध्रुवके
 विहितेदिवागतोजन्माहर्गणोयः स्फुटचक्रमास्यात् तात्कालिकचक्रमास्यात् तत्तुल्यम
 ध्ये निषेककालीनचंद्रजन्मसमयस्य योर्ध्वं भूयो तत्कालेयदिपूर्वानीतं जन्मलग्नं
 स्यात् तदासंन्यथाशुद्धं तथावाततोवापिजन्मचक्रादपिनिषेककालेनिषेकस
 मयेयादृशंयत्स्वरूपलग्नंभवेत् स्यात् अस्यलग्नस्यतुल्येजन्मसमयेचंद्रेसतिचलग्नंशु

इह अन्यथानेतियवनाः खनरुत्तादयोवदंति उदाहरणं संवत् १७५२ शाके १६१७ वैशाखकृष्ण
 २ भूगोघटी ३० ३५ स्वातीनक्षत्रे ४३ ३४ हर्षणयोगे १६ श्रीसूर्योदयात् ३२ ३५ श्रीगंगाराम
 पौंडरीकस्यमधुरायां जन्म स्पष्टग्रहाः सौरपक्षीयाः
 पलभा ६ १९ वेधितातूलग्नौ चंद्रांशः १४ १७ १४३
 एभ्योद्वादशलव्यदिने १ शेषं २ १७ १४३ चतुर्विंशति
 गुणितं ५५ ५ १२ द्वादशभक्तं लव्यं होरादि ४ १ होरा
 कला ३ ५ ३ दंदिष्टं १ ४ ३ ५ २ ६ अस्यहोरा २८ ॥
 ३ ५ २ ६ ॥ आभ्यः पंचदशमिलेव्यं होरादि १ ५ ४ २ ९
 १ ४ ४ १ एतच्चंद्रमसो भुवस्तलवर्तित्वात् पृथक्स्थे
 स्मिन् १ ४ ३ ५ हीने १ २ ४ १ १ ६ ॥ ध्रुवकेस्मिन् २ ७ ३ ५ १ २ युतं २ ७ ४ १ ७ ५ ३ जातो गर्भास्थि
 सहर्गणः ॥ अयं जन्माहर्गणोस्मिन् ३ ५ ६ शुद्धे जातो निषेकाहर्गणः ८ २ ४ १ ९० संवत्
 १७५१ आषाढशुद्धनवमी ९ गुप्तो ३ ६ ५ ३ १ चित्रा २ ७ ३ ८ ५ ० हस्त ३ १ ९ ७ जातं ति

निवे.

निवेकचंद्र

निवेकसमयः शुद्धघटी २२।३०॥ अत्र लौलगचंद्रौ लग्ने ६।५।१३।१५ चंद्रः
६।१०।२२।३३ अस्मात्पुनरपि सजन्त समयानयनेन २६ घटी ३३।११ पलादि
कं एवमसकृत् कर्त्तव्यं जातौ जन्मलग्नयोस्तुल्यता जन्मलग्नं ६।५।१३।१५
॥ ॥ संवत् १७८९ फाल्गुन शुक्ल ३० दुर्गावती नक्षत्रं शुद्धं सार्द्धं प्रहरोत्त
रं जन्म तत्र गताः २८।१०।२५।६। प्रतिवर्षस्य एवं एवं अंशं कल्पनीयं ॥
अंशाः २८ कला ५४ षट्भक्तं घटिकादि ४।४९ दशमभावः ३।१३।५४। निरय
नसारिणी स्थिती १२।१८ पूर्व घटिका ४।४८ युतं २४।७ दशमपत्रे दृष्टव्यं
साधित दशमलग्नं ४।२।३० सायनं ४।२२।२६॥ ॥ अथ गार्ग्यसिदिना
नयने ॥ तत्र जन्मलग्नं स्फुटं कृत्वा ग्रहांश्चात्तात्कान् कृत्वा भावसाधनं वि
धाय वलावलं च सुविचार्य मासध्रुवकान् तेभ्यः पंचदश दिनान्तरं
वर्गोऽथ प्रसाध्य स्थापयेत् ॥ अनंतरं जातस्योत्तरंगः कश्चन प्रष्टव्यः

अयं विवेकः ॥ केन चिदुक्तं न चात्यमासारं भेजन्त तत्रास्य ध्रुवकस्य २४५।२९।२७। सं
 स्थापनं लगे अस्मात्पंचदशं ॥ कन्युनं सप्तमभवने कर्त्तव्यं २३०।२९।१७। यदि ल
 ग्नचंद्रौ एकराशौ समकुलौ भवतः तदा लग्नस्य दिना न्येवगर्भस्थितिदिना नीतिवेदित
 यं ॥ यदि च सप्तमभावचंद्रौ समकुलौ तदा सप्तमभवने स्थिता न्येव दिना निगर्भस्थिति
 दिनानीति ज्ञातव्यं ॥ यदा तु लग्नचंद्रमसोः सप्तमभावचंद्रमसोर्वा एकांशावस्थानं
 न भवति तदा त्वनुपातेन ध्रुवकयोर्वर्द्धनं कर्त्तव्यं ॥ तद्यथा ॥ लग्नभोग्यांशादारभ्य
 सप्तमभावभुक्तांशपर्यंतं भुवस्तलसंज्ञं तदुत्तराग्रजइतियवनानां संज्ञा
 सप्तमभावभोग्यांशादारभ्य लग्नभुक्तांशपर्यंतं द्वादशसंज्ञं द्वादशअग्रज
 इतियवनसंज्ञा ॥ भुवस्तले चैवं दत्तदाचंद्रै लग्नं विशोध्य तस्यांशेभ्यः द्वादश
 भिलब्धदिनानि शेषाच्चतुर्विंशतिभिर्गुणितात् तैर्लब्धं होरादिकं एतत्सर्वं एक
 त्रस्थापयेत् तैर्लब्धं कलंकलाः एतत्सर्वं पथकस्थापित अनुपातलब्धदिवसा

अयं विवेकः ॥ केनचिदुक्तं न चान्यमासारं मे जन्मतत्रास्य ध्रुवकस्य २४५।२९।२७। सं
 स्थापनं लग्ने अस्मात्पंचदशं ॥ कन्युनं सप्तमभवने कर्तव्यं २३०।२९।१७। यदि ल
 ग्नचंद्रौ एकराशौ समकलौ भवतः तदा लग्नस्य दिना न्येवगर्भस्थितिदिना नीतिवेदित
 व्यं ॥ यदि च सप्तमभावचंद्रौ समकलौ तदा सप्तमभवने स्थिता न्येव दिना निगर्भस्थिति
 दिना नीतिज्ञातव्यं ॥ यदा तु लग्नचंद्रमसोः सप्तमभावचंद्रमसोर्वा एकांशावस्थानं
 न भवति तदा त्वनुपातेन भ्रुवकयोर्वर्द्धनं कर्तव्यं ॥ तद्यथा ॥ लग्नभोग्यांशादारभ्य
 सप्तमभावभुजांशपर्यंतं भ्रुवस्तलसंतं तहतला अरज इति यवनानां संज्ञा
 सप्तमभावभोग्यांशादारभ्य लग्नभुजांशपर्यंतं बोर्द्ध संज्ञं शोकल अरज
 इति यवनसंज्ञा ॥ भ्रुवस्तले चैवं स्तराचंद्रं लग्नं विशोध्य तस्यांशेभ्यः द्वादश
 भिलब्धदिनानि शेषाश्चतुर्विंशतिभिर्गुणितात् तैर्लब्धं होरादिं एतत्सर्वं एक
 त्रस्थापयेत् तैर्लब्धं कलंकलाः एतत्सर्वं पृथक्स्थापित अनुपातलब्धदिवसा

निषे

निषेकचंद्र

निषेकसमयः भ्रुवघटी २२।२०॥ अत्र लौ लग्नचंद्रौ लग्नं ६।५।१३।१५ चंद्रः
 ६।१०।२२।३३ अस्मात्पुनरपि सप्तमसमयानुक्रमेण ३६ घटी ३३।११ पलादि
 कं एवमसकलकर्माणां जातानां लग्नयोस्तुल्यता ज्ञातुं लग्नं ६।५।१३।१५
 ॥ ॥ संवत् १७८९ फाल्गुन शुक्ल ३० उर्गावती नक्षत्रं शुद्धं सार्द्धं प्रहरेत
 रं जन्म तत्र गतांशः २८।१०।२५।६१ प्रतिवर्षस्य एकं एकं अंशं कल्पनीयं ॥
 अंशाः २८ कला ५४ षट्भक्तं घटिकादि ४।४२ दशमभावः ३।१३।५४। निरय
 नसारिणी स्य घटी १२।१८ पूर्व घटिका ४।४८ युतं २४।७ दशमपत्रे दृष्टव्यं
 साधिते दशमलग्नं ४।२।३० सायनं ४।२२।२६ ॥ ॥ अथ गार्भस्थितिदिना
 नयने ॥ तत्र जन्मलग्नं स्फुटं कृत्वा ग्रहं श्वातात्का नू कृत्वा भावसाधनं वि
 धाय वलावलं च सुविचार्य मास ध्रुवकानूतेभ्यः पंचदशदिनान् ध्रु
 वकीं प्रसाध्य स्थापयेत् ॥ अनंतरं जातस्योत्तरंगः कश्चन प्रष्टव्यः

अक्षरः
१३
१५
१७
१९
२१

दीर्घादसाम्प

अथवाः २ जो दीर्घादात्तस्य अक्षरः पुनरेव न संज्ञासाधितः
 दीर्घादात्तस्य अक्षरः २० ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥
 २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥
 ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥
 ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥
 ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥
 ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥
 ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥
 ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥
 ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

दि.

४

अथवाः २ जो दीर्घादात्तस्य अक्षरः पुनरेव न संज्ञासाधितः
 दीर्घादात्तस्य अक्षरः २० ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥
 २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥
 ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥
 ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥
 ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥
 ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥
 ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥
 ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥
 ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

४

गर्भस्थितिदिनं २६०। १९। १२॥ इदं द्रुमु समतेनाप्येतान्येव दिनान्यायांति॥ यथा॥ वि
 लग्नशशिलिसिकासुथतडिक्तायास्तनोविधायकिलताः सुधीरजनिनाथभुक्ता
 ७८०। ३० हरेत्॥ अवाप्तमवशेषकं जिन हतं विभक्तं तथा भवेद्द्रुमुशोरितं स्फुट
 तं च होरादिकं॥ १॥ तदन्वितवियुग्धवेजननिर्गर्भसप्तस्थितिः प्रसिद्धमनु
 दृश्यते ध्रुववियुक् द्युदं दंपुनः॥ निषेकद्युक्तं ततः स्फुटविधुः प्रसाध्येद्विद्यास ए
 व किल जायते प्रसवल ग्नशुद्धौ स्फुटः॥ २॥ अर्थः॥ भूतलस्य वर्ति निचंद्रे चंद्रमसि
 लग्नविशोध्य खोर्द्धवति निचन्द्रे॥ लग्ने च न विशोध्य शेषस्य लिप्ता विधायता
 र्द्धस्थिति व्यवस्था योजयेद्बोधयेद्वा॥ उदाहरणं॥ चंद्रः ३। २९। १७। १९ ल
 ग्ने ६। ३। २९। ५०। चंद्रो न लग्नांशाः ७२। १०। ३९। चंद्रमध्यगत्या लब्धं दिनानि
 कं ५। १९। २९। इदमस्मिन् ध्रुवके २७३। ५। १९। हीने जातं २६०। १७। ४३। इदं द्रु

निषे.

दिभ्यो विशोध्य शेषं दिनानि कं लग्नस्य ध्रुवके योजयेदनुपाते वर्द्धितो गर्भस्थित्यहर्ग
 णो भवति एवं जन्माहर्गणं विशोध्य येन निषेकदिनगणं भवति यदा तु खोर्द्ध चंद्र
 स्तदा चन्द्रे सप्तमभावं विशोध्य पूर्ववदुत्तरांशोभ्यो दिनानि कं मानीय एव कृत्य होरा
 विधाय पंचदशभिर्लब्धं फलं एव कृत्य नियोज्य सप्तमभवनस्य ध्रुवके नियोजये
 रिति विशेषः एवं परिज्ञात निषेकाहर्गणे वार्षिकप्रत्ययं दृष्ट्वा प्रसंभवे सैकं
 निरेकं वा विधाय उदयकालिकः स्फुटः सूर्यः कर्तव्यः पुनर्जन्मकालीन स्फुटचं
 द्रमानीय अर्द्धभोग्ने सनेन निषेकसमयं प्रसाध्य तत्समये चंद्रः स्फुटः कर्तव्यः
 सचंद्रो यदिराशयं शकलाभिर्जन्मलग्नतुल्यो भवति तदा जन्मलग्नं शुद्धं अन्यथा
 असह्य कर्मण शोधनीयं तत्प्रकारस्तु उदाहरणं लिखितः ६ ६ ६
 श्रीगणेशाय नमः॥ अथ पारसी कर्तव्यता श्लोकः विधायार्द्धलग्नं चंद्रात् स्फु
 टान् रसिकां तरीतितः वदू शिसंयुते लग्नं कार्यं प्रसंयदा भवेत् १ लग्नात्

के.

वसदशद्युगतं नित्यानंदेपि भूतलस्योर्ध्ववस्थया एकेकस्मिन्नासदिनादिकं ५।११।
 २८। इदं ध्रुवकेकर्तव्यं संस्कारद्वयं ध्रुवकद्वये श्लोकद्वयेन प्रदर्शयन् एवमेव दिनानि
 साधयति यथा व्यंगाकालिता स्वाध्यायंशा ८४ एतद्गंगनवेन्दुभिः १९६७१६ यु
 क्त्वा भागजे ८०० भूकागर्भस्थितो र्गणः स्थितः १ विचंद्रांगकला स्वाध्यायंजा
 शा ८४ व्याविहीनता त्रिनगाक्षा ८ भूपक्षात् २९८५७३ खखाष्टा ८०० सा अरुग
 णः २ विचंद्राङ्गकलाः ४३३०।३९ द्विस्थाः ४३३०।३९ चतुरशीतिभिः ८४ भूकाः
 ५९।३३।१९ लब्धाः कलादिकाः पृथक्स्थासुमुताः ४३८२।१२।१९। जाताः एता आभ्यः
 २९८५७३ शोधिताः २९४९९०।४८। जाता अनुपातभुक्ताः एताश्चाष्टशोते ८०० भू
 कालब्धं २६७।१७।१८ इदं पूर्वस दशमेव दिनवृद्धं ॥ नानाभाई सारणीक
 तादस्मादहर्गणत्वं पंचषष्ट्यधिकशतत्रयमुतात् ५८३ शोधितं जातं निषेक
 दिनवृद्धं ३९५।७ अथ निषेकसमयानुयनं निषेकदिवसीयः सूर्यः १०।१२

५७।५५। गति६०।२४ जन्मचन्द्रः ३।२१।११।११। ग ७७९ अयनांशाः १९।२५। स्विदयमा
 नंसायनं २।७।२५०।३७।३४८।३३९। सायनार्कभोग्यकालः १९९।४६। निवेकलग्न
 स्थानापन्नस्य सायनजन्मचन्द्रस्य भुक्तकालः १२३।११। उभयोर्मध्योदयः १११३ स
 र्वयोगः १४३७ षष्ठ्युद्धते २३।५७। जातोषद्यादिको निवेककालः अत्रत्यः स्फुटचंद्रः
 ५।२९।२८।३५ ग ७२९।४। जन्मलग्न स्थानापन्नस्यास्य २९३।३९। भुक्तकालः।
 जन्मार्कः सायनः ७।२२।४८।२८। अस्य भोग्यकालः ८३।२५ उभयोर्मध्योदयः
 २९१३। सर्वयोगः ३२९। षष्ठ्युद्धते जातो जन्मसमयः ५३।३०। अत्रत्यस्फुटच
 द्रः ३।२१।११।२७ अस्य भुक्तसमयः १२९।३८। आधानार्कस्य भोग्यसमयः
 १९९। उभयोर्मध्योदयः १११३ सर्वयोगः १४३३ षष्ठ्युद्धतो जातः पुनरपि नि
 वेकसमयः २३।५३। अत्रत्यस्फुटचंद्रः ५।२९।२८।० पुनरपि जन्मलग्नस्थाना
 पन्नस्यास्य भुक्तकालः २९३।२२ सायनजन्मार्कस्य भोग्यकालः ८३।३४ मध्योदयः

६१२७।८।१० अस्य भुक्तकालः १२२ जन्मस्वर्यः ७।३।२९। अस्य भुक्तसमयः २६४।
 उभयोरंतरं घटादिकं १।१२ एतज्जन्मे घटीपलेषु युतं ५५।२७ इदं पर्वतघटीभिः
 ४७।४७ एभिर्विहीनं जातः ७।४०। अस्मिन्निष्ठसमये पर्वतलग्नात् साधितं इदं
 ३।११। जन्मलग्नं ॥ वलमज्जघोषिपर्वतलग्नात् ४ प्रकाशं तरेण जन्मलग्नसाधने
 तत्तुल्यमानात् तन्ने प्रसाधयति ॥ यथा ॥ पक्षां ततिथ्या ह्यवसानकाले स्फुटो विधेयौ ख
 लुपुष्पवंतौ ॥ एकावसाने निशि सीतरश्मेर्दिने रवे रंशकला हि ग्राह्या ॥ १॥ गृहो ब्रह्म
 दारिकनायका हि चिंत्या सदा कार्यं विशेषसिद्धौ ॥ वलान्वितो यः खलु पंचवर्ग्यं
 स एव ग्राह्यः खचरेषु खेटः ॥ २॥ अंशोर्यदा लग्नसमीपवर्ती स स्यात्तदा स्यात्तसमं वि
 लम्बं ॥ यदा तु मानं १० शकसन्निधा नेतत्तुल्यमानात् तन्ने प्रसाध्यं ॥ ३॥ एत
 न्नतं वलमज्जघोषस्य कृते यमिषीयव नो मनीषी ॥ द्वाभ्यां सुसिद्धस्य यदंतरा द्वे ही
 ने धिक्के युक्तरहितं विलम्बं ॥ ४॥ अत्र पंचवर्गी साधने ॥ सुसंज्ञे शाः ग्रंथकृत्रै वयं

२८१३ सर्वमोगः ३२१०। ४ युक्तो जातः शुद्धो जन्मसमयः ५३।३० अत्र शुद्धं जन्मलग्नं ५।२८
 २८।१० चैतत् प्रकारं तरेण निम्नानंदेन कृतम् गभस्थितिदिनानयनं यथा व्यंगलांशाः
 पृथक्त्रिधाः स्वाध्यायेना इतो १२ इताः खतत्वाद्या हिति ययोगर्भाज्जन्मावधिस्थि
 राः १ अस्यार्थः भूतलस्थे चन्द्रे व्यंगलांशाः स्वाध्ववर्तिनिचन्द्रे चन्द्रे न लग्नांशाः
 द्विस्थाः एकत्रिधाः स्वाध्यायेन पृथक्स्थाहीनाः इतो १२ इताः खतत्वं २५० मितं
 वक्ष्युताः । तदा गर्भस्थितिदिनमारभ्य जन्मतिथिपर्यंतं स्थिरानामध्रवतिथयो भवन्ति
 ॥ खतत्वं २५० ध्रुवकृत्तने उपलक्षणं अन्येषु ध्रुवकेष्वेवमेव बोद्धव्यं निशेकलग्नांश
 क मध्यवर्तिनिचन्द्रे गर्भस्थिते परमदिनानयनं दैवज्ञकं ठाभरणेपि यथा आधा
 नं यदि दृश्यते स्थिरगतं चंडीशचंडामणे नारीणां प्रसवस्तदा खलु भवेत् पुग्मा रूप
 शेर्दिनेः २८९ सप्ताशीत्यधिके श्रवणसहिते २८७ स्तस्मिंश्चरक्षेत्रे च प्राप्ता श्विदि
 ति २८९ रसाचलभुजे २७६ वा द्विभावे विधौ १ अस्यार्थः यदा चंडीशचंडाम

संविधुभुक्तिनिधेवर्धनखात्ता२० घटिकाचयोगः॥ स्वर्यभागमतावे। नतिद्याश्चंद्र
 शसंयुताः॥ तप्ततथाभवेद्यारोहजन्मतिनिश्चयात्॥ एवं देवविशेषैः संविचा
 र्यमुक्तुर्मुक्तुः॥ नष्टजन्मवदेत्युहुरवल्लतमानसैः॥ मोंशमार्गाणां वेदेन। तविरुद्धते
 सौमशः प्रमाणाभिति॥ ५५॥ ॥ अन्यच्च॥ ॥ अंभो वुनः परिधितर्कविभागवर्गे
 धारुतो जलधिनेत्र हृतफलं स्यात्॥ तत्सेरमानुमखिलं व्यवहारयोग्यं पिंडं विभ
 क्तमथवा गुलतोपि वा स्यात्॥ ११॥ व्यासेन देव्यं निहितं पुनस्तद्वेधांगुलैः संयुजितं
 जलस्य॥ खखेदुरामैः श्वहृतं यदा तद्रोणादिमानं सलिलस्य तत्स्यात्॥ २॥
 वृत्तपात्रचतुर्धा शं वगितं वेधताडितं॥ खखचंद्रगुलेर्भक्तं लब्धं रोणादि
 वारितत्॥ ३॥ एवं क्रीडातडागनां कूपानां सरसां तथा॥ श्रोतो बद्धि विहीनानां
 प्रमाणां गणको वदेत्॥ ४॥ ॥ अथान्यपरिमाणं॥ अनलपुष्टदशमो शो
 लुष्वथैकादशोऽशः परिधिनवमभागः शुद्धधान्येषु वेधः॥ भवति परिधिष

श्रोतरे उक्ताः॥ ज्ञेयाः॥ यथा॥ रविभगुशनिशुक्रे ज्येष्ठे दुसौ म्यावती शशति कुजगुरुचंद्रा
 स्वामिनो हि त्रिराशौ॥ गुरुशशिवुधमौ मादित्यदेत्येव सौराः शितशनि कुजदेवे ज्येष्ठे द्वौ
 रात्रिलभे॥ १॥ अन्यत्रायुक्तं॥ यथा॥ स्वर्ग्ये मंदाभगुसोमभौ माः शनिर्बुधो देव
 गुरुर्भगुश्च॥ आराकं जौ मे षमगे द्रकार्मुकादिनेति शीघ्रे गुरुस्वर्ग्यं मंदाः॥ १॥ चंद्रा
 सुरेज्योऽवनिजोऽथ सौम्यशनी गुरुर्भौ मभगुविधुश्च॥ मेघान्नगे द्रा दधकार्मुकाच्च
 क्रमात्रिवेशाय वनेः प्रदिष्टाः इति॥ उदाहरणं॥ ॥ रात्रौ पूर्णां तोतचंद्रं॥ १२७॥
 १०॥ शस्यास्य च चवर्गेशाः एषां मध्ये सर्वे भ्यो धिक्बलः॥ स्वर्ग्यो ७३॥ २२॥ २८॥ शौल
 नां शासनः अतोऽशस्य कलासं विलग्नं॥ ६॥ १२॥ २८॥ मिश्रीमतेन तु पूर्वसाधितं पार
 १२८॥ ०॥ विलग्नं अंतरा ९॥ ५७॥ १४॥ युते ६॥ १२५॥ १४॥ पर्वतोत्साधितं विलग्नं रहि
 तं॥ ६॥ १२५॥ १४॥ जाता उभयोस्तुल्यता शुद्धे एकालः॥ ५३॥ ५९॥ नन्वेवं समद्वयसंबंध
 लग्नशुद्धि विधाय गे किं कर्तव्यमित्यत आह॥ सुष्ठु धीर्बुद्धिर्येन सुधिया जनेन॥

अत्रचनिषेकसमयेपिजन्मत्वं जन्मसमयसंदर्शतन्वादिभावफलं लयादीनांभावानांशुभमशुभं
वाफलंसमस्तम्॥ सुदृष्टातव्यं॥ किं कृत्वा पूर्वमादौ आधानलगतमपिनिषेकलग्नमपिसम्यक्
तिनेपुण्येन अवेक्ष्य संशोध्य कथं भूतमाधानलग्नं तत्कालखेवरच्युतं॥ तत्कालिकग्रंस्पुटस
हितं॥ अथास्योत्पन्नस्यजनस्य किं जातमात्रस्येति॥ वक्ष्यमाणं निश्चयं कुर्यात्॥ यावत्सर्वं
तं समद्वयलग्नशुद्धिर्न जायते तावत्सर्वं तं शुभमशुभं च वक्तुं न शक्यते इति भावः॥ उक्तं च नि
त्यानेदेन॥ ॥ एतत्कालं त्वथ गमकालं जानातियो नौ गणकः स्फुटं हि॥ कथं स जानाति
विति श्रवणेन दशा फलं भावफलं शुभाशुभमिति॥ ॥ अथ जरदस्तमस्तं जन्मसमयात्
यद्वर्षं शुभाशुभं भवति तद्रव्यं॥ शुभाशुभं भावफलं यस्मिन् दृष्टं ततः प्राग्जननाच्च प्रत्यक्षमेकां
शविवर्द्धनेन चाल्यस्तसीरः फलस्य तस्यैः॥ १॥ षड्भुक्तं अंशादित आत कालं नियो जये जन्म
घटीपलेषु॥ तस्मादपीष्टासु न रेव साध्यो लंको द्यैः खेष्टतमोत्र भावः॥ जायातन्तस्वोद
यमानयोगादुक्तो हि भागो जरदस्तकेन॥ तदक्षनाशोक्त फलप्रदातायेनेष्ट भावस्य हितु
ल्यतास्यात्॥ ३॥ ग संवत् १७८४ शाके १६४९ श्रावण शुक्ल ९ शनौ घटी ४ मनोहरपुर

स्य विजयः कृतः स्पष्टः सूर्यः ३१२१३७॥ १७४५ १७८४॥ अनयो रंतरंगताकादि ३८
८१५१६ दशमं लग्नं ३१४१९५१९८ साय ३७ निम्न २१२३१४५ १७१७ गताका
रसभक्ता फलं घटादिकं ६१२९ दशमका ३७ लं १११३७१३४ मध्येषट्गु
णितं ३८६ युते १५३१४५१४३ इष्टदिने दशमं सायनम् ५१९१४४१३२१ दशमल
ग्न घटी १९१२२ इष्टदिने घटी ६१२९ युते १२५१४३ इष्टदशमं ४१२२१९१ अथ नष्ट
जातकम्॥ ॥ प्रह्माह कालोत्पन्नं स्पुटं तत्सं वीक्ष्य सर्वे खचरायथास्युः
तथा निवेश्या अथ यत्रय स्य भावो वलाद्यस्तु विलग्नमत्र॥ ततोः सकाशाद्यतमेष्ट
हेनावाचां पतिस्तस्य सकाशतो वा॥ गतानिवर्षाणि ततो ह्मरश्मेः सकाशतो मासदिना
निपक्ताः सचंद्र सूर्य स्पलवादिनिध्नाः वर्षे र्जतैर्द्वादशभाजिताः स्युः॥ मास
स्तएवाशु गतावनिध्नाः खरामं भक्ता तिथिरत्र शेषं॥ लब्धं द्विभक्तं २ खलु शेषपक्षो
ततश्च वारस्ततएव नाडी॥ सूर्येन्दु लिप्तायुतिवर्षनिध्नी वेदोद्गता ४ स्ताघटिका
भवन्ति॥ ततोत्र ऋक्षं हि मरश्मिभागा गतावनिध्ना न गते च २७ भक्ताः॥ शेषेषु ऋ

देवर्जिते वेधनिघ्ने घनगणितकुराः स्युर्मागधाताश्चरवाय्यः ॥ ६ ॥ चतुरस्यान्तरातस्य विस्तारा
यामवेधजैः ॥ अंगुलैर्गुणितैर्भक्तैः रसां कव्यो मसागैः ४०६६ ॥ ७ ॥ यत्नं च तद्भवेद्वि
द्वन्मानं द्रोणादिनिश्चितम् ॥ यवशर्वपशालीनामन्येषामनुपाततः ॥ ८ ॥ गोधूममाष
पुंडालमुद्राढविमकुष्ठिवै ॥ चणकास्तंडुलाः काकाकं गनिष्यावचानलाः ॥ ९ ॥ मस्त
राश्चैव वक्तव्याः सहस्रैस्त्रिभिरेव च ॥ श्यामा कंकोदवान् कुष्ठकुसुमांशालिवर्जितान् ॥ १० ॥
॥ अथान्तराशेः प्रमाणं स्थूलधान्येन वांशस्तु मध्यमे दशमांशकः ॥ लघुल्लेका
दशमांशस्तु परिधिर्वेधदृश्यते ॥ ११ ॥ परिधेः सार्द्धं चांशो वर्गे वेधांगुलैर्हतः ॥ तर्कां कुरवा
विभिर्भक्तो द्रोणादिधान्यमादिशेत् ॥ १२ ॥ खातस्य वृत्तस्य मुखंतलं च संयोजयित्वा द्वि
कृतं सुविद्वन् ॥ तत्पादवर्गेण निरुत्यैवेधं खखेनुवेदै ४९०० विभजेति मितिः स्यात् ॥ १३ ॥
॥ ततः पाषाणप्रमाणं ॥ तडुल्लेधव्यासैर्दद्यात्तामंगुलान्यश्मनोबुधः ॥ सर्वा
णि तानि विभजेत् व्योममार्गणशंकरैः ११५० ॥ १४ ॥ लब्धं द्रोणादिमानं स्यात् अश्म

नो नात्र संशयः ॥ खडिगेरिकयोस्तद्वत्सैधवस्य तथा करैः ॥ १५ ॥ तत्तद् द्रावचतुर्थं शिष्टं त्रि
 धासंगुलितं भजेत् ॥ व्योमवाणहते तैलं ध्वं द्रोणा घं मानमादिशेत् ॥ १६ ॥ चक्राकारस्य च
 ये बंधनस्तु ल्योपलस्य च ॥ शृंगाटकनिभस्यापि स्तंभस्योद्धर्तुलस्य च ॥ १७ ॥ पादांशवर्ग
 पिंडं ध्वं व्योमसायकशंकरैः ११५० ॥ यल्लुध्वं सद्रवे सत्यं द्रोणा घं मानमद्रुतं ॥ १८ ॥ ततो
 लोहं ताम्रपित्तलकांशयरंगादिमानं विस्तारोत्सेधदैर्घ्यानामंगुलान्यथ संबुधः १२ ॥ स
 र्वाणि तानि विभजेत् वाणपर्वतमार्गणैः ५७५ ॥ २० ॥ लब्धं द्रोणादिघं मानं सत्यं च नात्र
 संशयः ॥ सखिद्रोतामयंत्राणां मनुपातादिनिर्दिशेत् ॥ २१ ॥ ॥ इति जलधा
 न्यपाषाणमानम् ॥ ॥ कूष्मांडरेखादशभिश्च गुण्यापुनः शोतेर्गुण्यपुनः स
 मुद्रेः ॥ सूर्यैर्ह तैलं ध्वं मयात्रवीजं शाक्रेपलेत्यद्रुतकोतुकार्थं ॥ १ ॥ कूष्मांडरेखा
 यमवर्गिगुण्यापुनः शोतेर्गुण्यपुनः समुद्रेः ॥ ग्रहेर्विभागं विनियोजयित्वा ते दीजसंख्यां
 पुनर्यो वदंति ॥ २ ॥ दाडिमस्य सुपक्षस्य प्राकारं त्रिगुणीकृतं ॥ पश्चाच्चतुर्गुणीकृतं ॥

षड्गुणं बीजमादिशेत् ॥ निंबुनीकस्य जेवीरं नारंगीकरणस्तथा ॥ समेषु द्विगुणं बीजं विष
 मे त्रिगुणं भवेत् ॥ १ ॥ शरपरिधिस्त्रिकसहितो वर्गितश्चेषु पुनस्त्रिकसहितः द्वादशह
 तालं व्यंशै रबंधाश्वकक्यं ॥ कृष्णोडरेखा दशने ३२ विगुण्यास्वरे हतायदाप्तं तेषु
 युक्तं खलु बीजसंख्या प्रोक्ता बुधै रद्रुतकौ तुकार्थं ॥ शरो घ परि पंक्तिश्च त्रिभिर्पुक्ता
 सवर्गिता ॥ हरे द्वादशभिर्न व्यंशार संख्या मुदी रयेत् ॥ कलिंगरेखा गुणिताश्च
 सम्य क्कृ धतिश्च गुण्यं न नैश्च गुण्यं पुनरे वजाय ते ॥ आस्तां क्व बीजं गणकेन प्रो
 क्तं ॥ गते कानो गुणगुणनेश्च न्यवाण समान्विते ॥ पुनः पुनरग्निगुणि तंतन्मात्रं
 बीजमादिशेत् ॥ जं बीरस्य सुपकस्य रेखा चा विगुणस्य च ॥ आस्तां क्व बीजसंयुक्त
 मेवं गणक कथ्यते ॥ न्यग्रो धव दं गणि ते नदी र्धं स्म लं च गुण्यं क्रियते च पिंडं
 शाखा च गुण्या खखव कि गुण्य मास्तां क्व पत्रं मु निभिः प्रदिष्टम् ॥ ६० ६१
 रसर्तुनां चन्द्रे वे सप्तम्यां फाल्गुने सिते ॥ सीतारामेण शुक्लेन लिखिताऽध्या न संस्क्रिया १०५

116
15

ॐ
निषेकदिपायु

विनेक...मयकेसहस्रं॥

X

X

116
15 (A)

2185